A világ és Magyarország nyúlhústermelése és külkereskedelme

SZENDRŐ KATALIN

Kulcsszavak: nyúlhús, világ, Magyarország, termelés, export, import.
JEL Classification: Q17.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A világ országainak nyúlhústermelése folyamatosan nő, ami döntően a kínai növekedésnek köszönhető. Ezzel szemben Európában a termelés – elsősorban a kisüzemek megszűnése, valamint a más gazdasági állatfajokat is érintő, például a szigorodó állatjóléti előírások és az ebből adódó költség- és árnövekedés miatt – csökken. Magyarországon a nyúlhús felvásárlása az 1960-as években kezdődött és 1991-ben 20 000 tonna nyúlhúskivitellel érte el a csúcsot, ami 1994-re 10 000 tonna alá esett. Az elmúlt évtizedben kisebb ingadozásokkal stagnált, az utóbbi években azonban már emelkedő tendenciát mutat az előállítás. Hazánk 2012-ben a világranglista 14. helyét foglalta el (6500 tonna), amely a világ teljes termelésének 0,5%-a. Mivel a hazai fogyasztás rendkívül alacsony, a vágónyúl 3-4%-a belföldön, 96-97%-a külföldi piacokon kerül értékesítésre. Exportban 2011-ben csupán Kína, Franciaország és Belgium előzte meg Magyarországot. A magyar nyúlhús külkereskedelmi mérlege egyedülálló: importja nincsen; nettó exportőrként a világon a második. 2011-ben a magyar nyúlhús elsősorban Németországba (25%), Olaszországba (24%) és Svájcba (21%) került, emellett Oroszországba is nőtt a kivitel (11%). Oroszország 80%-ban, Svájc több mint 50%-ban Magyarországról szerzi be a nyúlhúst. A hazai fogyasztás közösségi marketinggel történő ösztönzése mellett, a magyar nyúlhús-termelést és exportot a meglévő piacok megtartásával és bővítésével, valamint új piacok szerzésével lehetne fellendíteni. A svájci piac szempontjából legfontosabb az ottani állatjóléti elvárásoknak megfelelő tartástechnológia, a németeknél a vevők által preferált alternatív nevelési módszerek alkalmazása, míg az oroszoknál csak a jó minőségű nyúlhústermékek kínálata fontos.

BEVEZETÉS

A világ nyúlhús-előállítása 1961 óta több mint háromszorosára nőtt. Jelenleg a világon Kína, Európában Olaszország a legnagyobb nyúltenyésztő ország, együtt a világ termelésének 70%-át adják. Kína másfél évtizede nemcsak a termelésben, hanem az exportban is vezető szerepet tölt be. Bár Magyarország az előállított mennyiség tekintetében csak a 14. helyen áll, külkereskedelemben mégis meghatározó a szerepe (*Szendrő K. – Szendrő Zs., 2012*), mert az előállított nyúlhús 96-97%-a külföldi piacokon értékesül (*Juráskó, 2014*). Mivel Magyarország kis, nyitott ország, ezért a nemzetközi piacok befolyásolják a termelést és az árakat.

A közlemény célja bemutatni a világ és Magyarország nyúlhústermelését, kereskedelmét, a hazai nyúltenyésztést és fejlődésének jellemzőit.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Minden adat (termelési, export és import) a FAOSTAT (*FAOSTAT, 2011, 2012*) adatbázisából származik. Venezuela, Észak-

Korea, Kolumbia és Sierra Leone termelési adatai irreálisan magasnak tűnnek, minden valószínűség szerint hibásak, ezért ezek az eredmények kimaradtak a feldolgozásból. Az 1961 és 2012 közötti termelési és az 1991–2011-es külkereskedelmi adatok a FAO adatbázisából származnak (*FAOSTAT, 2011, 2012*). A FAO adatbázisába mindig kétéves késéssel kerülnek fel az adatok, ezért nem lehet naprakész információval szolgálni. A táblázatokban a legfrissebb, termelés esetén a 2012-es, export esetén a 2011-es év eredményei szerepelnek.

EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

Termelés

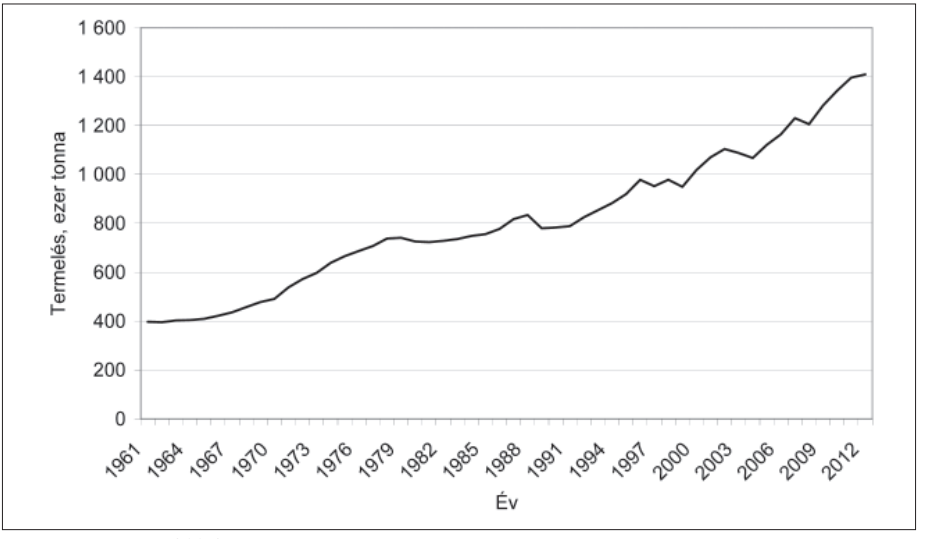
Az 1. ábra a világ nyúlhústermelésének alakulását mutatja 1961 és 2012 között. Az előállított nyúlhús mennyisége ez idő alatt több mint háromszorosára nőtt, 2012-ben meghaladta a 1,4 millió tonnát.

Az elmúlt fél évszázadban megváltozott a termelés kontinensek szerinti megoszlása (2. ábra). Amíg Európa 91%-os részesedése 1961-hez képest 2012-re 40% alá csökkent, addig Ázsia már a világ termelésének több mint felét (52%) adta. Az egyes kontinensek nyúlhústermelése a nyúltenyésztésben vezető szerepet betöltő országok teljesítményétől függ.

Az országok rangsorát 1993-ig Olaszország, azóta pedig Kína vezeti, 2012-ben a két ország együtt a termelés több mint kétharmadát adta (1. táblázat). A legnagyobb növekedést a távol-keleti ország érte el, mely 2012-ben 735 ezer tonna nyúlhúst, a világ termelésének 52%-át állította elő. Kínában a nyúlhús mint egészséges élelmiszer előállítását a kormány is támogatja. Az elmúlt évtizedekben jelentős fejlesztések történtek: a Hycole francia hibrid-előállító vállalat tenyésztőközpontot létesített, saját tenyésztési programokat hajtanak végre, nagy – bár európai szemmel nem korszerű – nyúltelepeket építettek, granulált nyúltápokat gyártanak, nagy vágóhidak épültek, a nyúltelepektől a vágóhídig szervezik a termelést, a fejlesztésekbe bevonják az egyetemeket és a kutatóintézeteket. Az egyik legnagyobb, tőzsdén is jegyzett, a belés a külkereskedelemben legjelentősebb

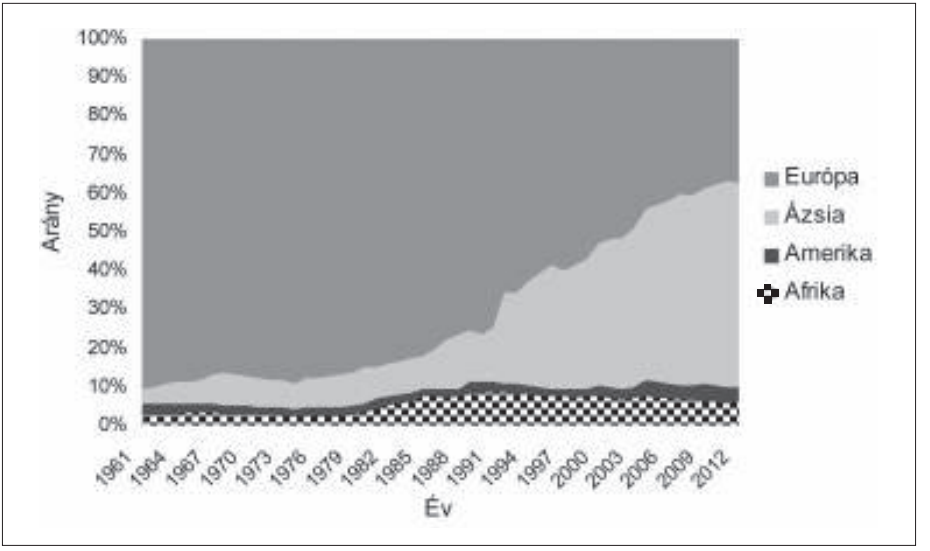
1. ábra

A világ nyúlhústermelésének alakulása 1961 és 2012 között, ezer tonna

Forrás: saját szerkesztés, FAOSTAT-adatbázis alapján

2. ábra
A világ nyúlhústermelésének kontinensek szerinti megoszlása 1961 és 2012 között (összes termelés = 100%)

Forrás: saját szerkesztés, FAOSTAT-adatbázis alapján

mennyiséget forgalmazó vállalat a *Kangda Ltd.*, amely az export szempontjából fontos német minőségbiztosítással is rendelkezik (*Szendrő K. – Szendrő Zs., 2010*). Mindezek ellenére a termelés döntő részét ma is a kis telepek végzik (*Qin, 2012*). A kisüzemeknek és a kisgazdaságoknak meghatározó szerepük van a fejenkénti évi 0,5 kg nyúlhúsfogyasztásban, valamint – az olcsó munkaerőnek és takarmánynak köszönhetően – a nyúlárban, mely az európai és amerikai nyúlhúsárnak csak 25-30%-át éri el (*Wu et al., 2012*). Mivel a kis telepeket is beintegrálják az országos termelésbe, ezért az exportra is olcsó árut tudnak kínálni (*Yan et al., 2012*). Természetesen a nagyon különböző helyről származó „olcsó" nyúl minősége elmarad az európaitól.

Európában a mediterrán országoké a főszerep, a nyúlhús háromnegyedét ebben a térségben állítják elő (3. ábra). Az elmúlt 50 évben, Olaszországban ötszörös emelkedés, ugyanakkor Franciaországban 70%-os csökkenés figyelhető meg. Olaszországban a termelés növelése miatt az import visszaesett, ma már önellátóknak nevezhetők. Spanyolországban közel négy évtizeden keresztül látványosan nőtt a termelés, de a 90-es évek végétől lefelé ívelő tendencia jellemző. Főleg a francia, de a spanyol termelés visszaesésében is meghatározó szerepet játszott a kis telepek számának drasztikus csökkenése és a saját fogyasztásra és helyben értékesített, olcsóbb nyúlhús fokozatos eltűnése. Kereskedelembe csak a magasabb előállítási költségek miatt drágább nagyüzemi nyúl került, az árat pedig tovább növeli az egyre szigorodó állatjóléti előírások betartása. Mindezek azt jelentik, hogy az amúgy sem olcsó nyúlhús más állatfajokhoz viszonyítva egyre drágább. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a gazdasági világválság hatását, elsősorban a dél-európai országokat érintő keresetcsökkenést és a munkanélküliség emelkedését sem (*Nagy, 2012*), ami miatt természetesen elsősorban a drágább élelmiszerek fogyasztása csökkent.

1. táblázat

A vezető (top 15) országok nyúlhústermelésének alakulása 1961 és 2012 között

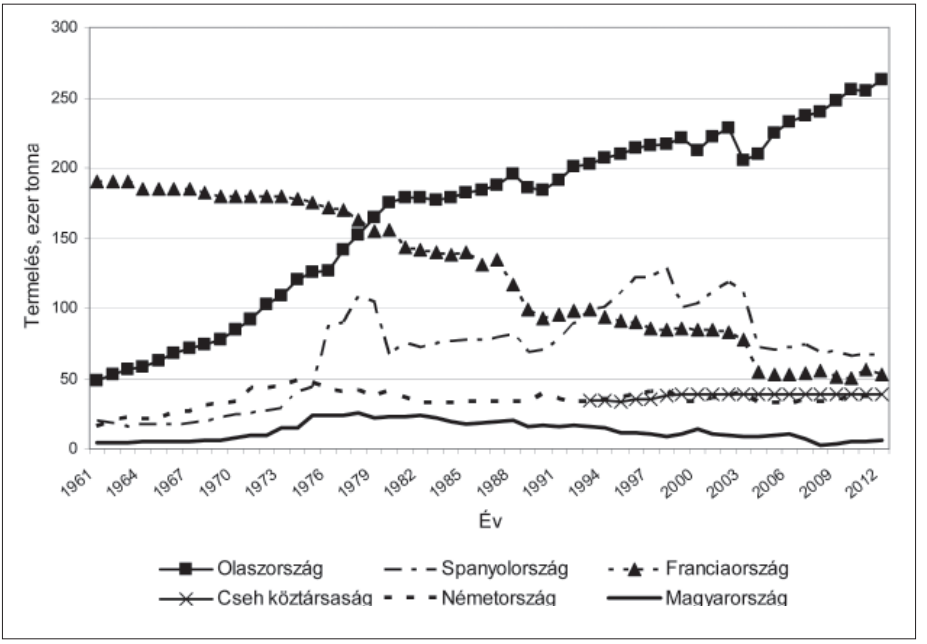
(M. e.: ezer tonna)

Ország	1961	1970	1980	1990	1995	2000	2005	2010	2012	Világtermelésből való részesedés (2012), %
Világ	*397,06*	*490,65*	*725,70*	*782,85*	*919,56*	*1 007,69*	*1 098,99*	*1 286,85*	*1 409,34*	*100,0*
Kína	10,50	33,00	60,00	96,00	268,00	370,00	510,60	690,00	735,00	52,2
Olaszország	48,87	84,78	175,00	184,00	209,80	212,42	225,00	255,40	262,50	18,6
Spanyolország	20,56	24,50	66,30	71,23	110,88	103,60	70,52	66,20	67,50	4,8
Franciaország	7,20	7,80	15,60	49,02	54,00	54,24	54,84	52,28	56,34	4,0
Egyiptom	190,00	180,00	156,00	93,02	91,20	84,60	53,22	50,24	52,92	3,8
Cseh Köztársaság	0,00	0,00	0,00	0,00	33,53	38,50	38,50	38,50	38,50	2,7
Németország	16,30	33,40	40,60	38,75	36,04	33,80	32,77	37,50	37,50	2,7
Oroszország	0,00	0,00	0,00	0,00	11,20	6,50	8,48	14,43	15,78	1,1
Ukrajna	0,00	0,00	0,00	0,00	19,40	13,90	13,46	13,50	14,20	1,0
Algéria	3,00	4,00	6,30	7,00	7,00	7,00	7,00	7,50	8,00	0,6
Görögország	1,50	3,74	8,48	4,99	8,20	8,30	7,93	7,40	7,40	0,5
Argentína	1,65	1,21	1,54	7,04	7,04	7,15	7,15	7,26	7,26	0,5
Bulgária	7,04	0,77	5,23	2,58	5,02	6,74	6,00	6,80	6,80	0,5
Magyarország	*4,00*	*7,60*	*22,80*	*17,20*	*11,38*	*14,00*	*9,71*	*5,40*	*6,50*	*0,5*
Kazahsztán	397,06	490,65	725,70	782,85	919,56	1 007,69	1 098,99	1 286,85	1 409,34	0,4

Forrás: saját szerkesztés, FAOSTAT-adatbázis alapján

3. ábra

Az öt vezető európai ország és Magyarország nyúlhústermelése 1961 és 2012 között, ezer tonna

Forrás: saját szerkesztés, FAOSTAT-adatbázis alapján

Magyarországon az 1960-as években kezdődött meg a hízónyulak felvásárlása. A kisüzemekre alapozott termelés gyors ütemben nőtt és 1991-ben közel 40 000 tonna élőnyúl-felvásárlással érte el a csúcsot. Ezt követően a jövedelmezőség csökkent, ami az akkori legnagyobb olasz piacon a líra gyengülésére, a takarmány- és az energiaárak emelkedésére vezethető vissza. Különösen az üzemanyagár növekedése, a magasabb szállítási költség miatt csökkent a termelőnek fizetett nyúlár. Néhány év alatt stabilizálódott a termelés, esetenként csak kisebb csökkenés volt megfigyelhető. A termelés szerkezetében ugyanakkor változás következett be, az egyre nagyobb szállítási költség miatt kevésbé érte meg kisüzemben eladásra tenyészteni nyulat, a nagyüzemi telepek száma és mérete pedig megnőtt. A nagy telepek saját gépkocsival szállították a nyulat a vágóhídra. Amíg az 1980-as években a felvásárolt nyúl 90%-a még kisüzemekből származott, addig ma már ez az arány csak 1-2%-ot tesz ki. 2013-ban 60-65 több száz vagy több ezer anyával termelő telep volt (*Juráskó, 2014*), a legnagyobb telepen (Olivia Kft.) ma 35 000 anyanyúl termel, így a házinyúl is nagyüzemi állatfajjá vált. A nagyüzemi termelés kialakulásában döntő szerepe volt az akkori (gép, tenyészállat-beszerzési stb.) támogatási rendszernek (*Szendrő Zs. et al., 2010*). Jelenleg a nagyobb telepek a jobb alkupozíció (olcsóbb beszerzések, magasabb áron történő értékesítés) miatt is kedvezőbb helyzetben lehetnek, mint a kisebb telepek.

Kereskedelem

Export. Mindamellett, hogy a világon Kína a legnagyobb termelő, az ország exporttevékenysége is kimagasló (2. táblázat). Legnagyobb előnye az olcsó nyúlhús, a

2. táblázat

A vezető nyúlhúsexportőr országok részesedése a világexportból

(M. e.: %)

Ország	Részesedés az összes exportból					
	1991	1995	2000	2005	2010	2011
Kína	26	40	40	22	28	25
Franciaország	8	8	10	12	16	18
Belgium	2	3	3	7	14	17
Magyarország	*45*	*16*	*9*	*13*	*11*	*12*
Spanyolország	0	4	8	10	11	10
Argentína	6	11	6	15	8	7
Hollandia	6	7	15	3	4	4
Olaszország	1	2	4	8	4	3
Cseh Köztársaság	n/a	5	2	2	1	1
Németország	1	0	0	1	1	1
Világexport, ezer tonna	*45,82*	*51,08*	*56,26*	*40,92*	*36,78*	*35,92*

Forrás: saját szerkesztés, FAOSTAT-adatbázis alapján

nagy szállítási távolság miatt azonban csak fagyasztott húst tudnak Európába szállítani, ami ellentétes néhány európai ország fogyasztóinak friss, illetve hűtött áru preferenciájával. Az unión kívüli országokkal, például Kínával vagy Argentínával szemben Európa exportőrei számára további előnyt jelenthet a jó minőségű, gazdag választékú termékek kínálata és az állatjóléti előírások betartása. Magyarország helyzete ebben a tekintetben is kedvező.

2005 óta csak a három vezető ország (Kína, Franciaország és Belgium), illetve minimálisan Hollandia volt képes exportrészesedését növelni. Az öt legtöbb nyúlhúst exportáló ország (beleértve Magyarországot és Spanyolországot) 2011-ben a teljes export 82%-át adta (közel 30 ezer tonna nyúlhúst). Néhány ország (pl. Hollandia és Belgium) esetében az export növekedése nem mindig jelenti a termelés emelkedését, mivel az importjuk is hasonló ütemben változott.

Franciaország nemcsak az exportált nyúlhús mennyiségét tekintve áll a második helyen, hanem ezt a legszélesebb körben értékesíti, 25 országgal kereskedik. Az exportőrök többnyire ugyanazon piacokért versengenek, ezért különösen fontos a versenyelőnyök meghatározása.

Magyarországnak, bár évtizedekkel ezelőtti vezető pozícióját elvesztette, a külkereskedelemben még mindig meghatározó a szerepe. A legtöbb mezőgazdasági termékkel szemben hazánk nem vesztette el a volt szocialista országok piacát, mert a nyúlhúst mindig is a nyugati országokba szállította. Az elmúlt két évtizedben a magyar exportpiac átalakulásokon ment keresztül (3. táblázat), összességében a felvevő piacainak száma növekedett. Míg 1991-ben Magyarország több mint 20 ezer tonna nyúlhúst szállított 7 országba, 2011-ben ennek csak valamivel több mint ötödét exportálta, de azt közel 20 országba (4. ábra). Ezen belül négy országba irányult az összes magyar export több mint 4/5-e. Míg 1991-ben a kivitel 92%-ával Olaszország volt a fő piac, 2011-ben már csak 24%-ot tett ki az oda irányuló kivitel. A csökkenésben meghatározó szerepe volt, hogy az olasz termelés nőtt, önellátóak lettek. Az exportált nyúlért a magyarok ebben az országban kapják az egyik legalacsonyabb árat. Ugyanakkor Németország szerepe folyamatosan nőtt, 2%-ról első számú piaccá

4. ábra

A magyar nyúlhúsexport célországai (szürke árnyalattal jelölve)

Forrás: saját szerkesztés, FAOSTAT-adatbázis alapján, *http://www.ammap.com* online alkalmazás segítségével

vált, 25%-os részesedéssel. Bár az elmúlt évtizedben csökkent a svájci kivitel, de a 21%-os arány még így is meghatározó. A mennyiség mellett fontos, hogy a magas állatjóléti elvárásnak való megfelelést kiemelkedően jó árral „honorálják". Az orosz piac fellendülni látszik, az országban az előző évi 186 tonnához képest 2011-ben 504 tonna nyúlhús értékesült. Állatjóléti elvárást nem fogalmaznak meg, szívesen megveszik a régi telepeken előállított, de jó minőségű nyúlhúst. Az orosz kivitel szempontjából meghatározó, hogy az adott évben Kína szállíthat-e oda nyulat. Jelentős növekedés tapasztalható még Litvánia, Lengyelország, Ausztria és Belgium irányába, az előző évhez képest 2011-ben francia exportban is 30%-os növekedést ért el Magyarország. Csökkent viszont a Szlovéniába, Bulgáriába és Hollandiába irányuló magyar export, bár ezek az országok sohasem töltöttek be jelentős szerepet.

Jelenleg Magyarországon két nagy, vágóhíddal és saját teleppel is rendelkező vállalat – kb. 50-50%-os megoszlásban – termeli meg és vásárolja fel az exportra kerülő nyulat (*Juráskó, 2014*). Az exportpiacok átrendeződésében meghatározó szerepe volt az *Olivia Kft.* megalakulásának, mivel a svájci tulajdonos megjelenésével a korábbinál sokkal fontosabb szerephez jutott az igen jól fizető, de igényes svájci piac. Az olasz piaci részesedés csökkenésével lassanként megszűnt a hazánkban tevékenykedő olasz kereskedők szerepe, befolyása. A korábbi olasz tulajdonban lévő bajai vágóhidat a *Tetrabbit Kft.* először csak bérelte, majd megvásárolta. Ők is elsősorban a jobban fizető piacok felé fordultak, Svájc mellett a német piacra koncentrálnak, speciális igényeket is igyekeznek kielégíteni. Ilyen például a mélyalmon nevelt Relax rabbit.

Import. 2011-ben a tíz legnagyobb importőr ország legalább 500 tonna nyúlhúst vásárolt külföldről (4. táblázat). A legnagyobb importőr Belgium, több mint 6 ezer tonnával, melyet Németország, Olaszország, Franciaország, Portugália és Svájc követ. Belgium (70%), Németország (45%) és az USA (97%) Kínából szerezte be a legtöbb nyúlhúst. Több importőr a szomszédos országokat preferálja; a franciák Belgiumból, a portugálok Spanyolországból, az olaszok Franciaországból vásárolják a legtöbb nyúlhúst. Belgium és Hollandia nem csak sok nyúlhúst vásárol, de jelentős a kivitelük is. A belgák elsősorban Franciaországba, Hollandiába és Németországba, a hollandok

3. táblázat

Magyarország külkereskedelmi partnerei 1991 és 2011 között

(M. e.: tonna)

1991		1995		2000		2005		2010		2011	
ország	export	ország	export	ország	export	ország	export	ország	export	ország	export
IT	18 960	IT	6 117	IT	2 951	IT	2 252	IT	1 645	DE	1 134
CH	895	CH	1 567	CH	1 606	CH	1 387	CH	1 037	IT	1 076
DE	427	DE	300	DE	431	DE	1 043	DE	833	CH	958
FR	144	BE-LUX	237	GR	84	BE	334	RU	186	RU	504
GB	92	FR	90	BE	63	FR	140	NL	181	BE	159
NL	86	AT	25	FR	40	RU	113	FR	109	FR	142
AT	3	GR	18	RU	24	AT	32	SI	64	NL	125
Össz.	20 607	SI	9	Össz.	5 199	NL	14	ES	50	LT	87
		SK	1			UA	7	RO	45	ES	70
		Össz.	8 364			RO	5	BG	23	RO	47
						CZ	2	MT	17	SI	47
						MT	2	BE	13	AT	44
						Össz.	5 331	SK	5	PL	43
								JP	3	MT	17
								AT	2	BG	16
								LT	2	JP	7
								Össz.	4 215	SK	6
										SRB	2
										EE	1
										Össz.	4 485

Megjegyzés: AT = Ausztria; BE = Belgium; BG = Bulgária; CH = Svájc; CZ = Cseh Köztársaság; DE = Németország; ES = Spanyolország; EE = Észtország; FR = Franciaország; GR = Görögország; IT = Olaszország; JP = Japán; LT = Litvánia; MT = Málta; NL = Hollandia; PL = Lengyelország; RO = Románia; RU = Oroszország; SI = Szlovénia; SK = Szlovákia; UA = Ukrajna; GB = Nagy-Britannia

Forrás: saját szerkesztés, FAOSTAT-adatbázis alapján

4. táblázat

A legnagyobb nyúlhúsimportőr és azoknak szállító országok, 2011

(M. e.: tonna)

Importáló ország	*Exportáló ország*																
	AR	AT	BE	CA	CN	CZ	DE	ES	FR	HU	IT	LU	NL	PL	SK	GB	Össz.
Belgium	–	–	–	–	*4 224*	61	14	458	977	183	12	1	89	–	–	–	6 019
Németország	15	27	179	–	*2 186*	26	–	25	754	1 094	399	–	179	–	–	–	4 884
Olaszország	–	26	6	–	–	–	19	390	*1 363*	1 112	–	–	24	–	–	–	2 940
Franciaország	–	–	*1129*	–	–	–	9	540	–	110	23	–	150	15	–	40	2 035
Portugália	–	–	–	–	–	–	–	*1 875*	27	–	–	–	–	–	–	–	1 902
Svájc	29	1	10	–	–	4	212	6	135	*962*	147	–	291	–	3	–	1 800
Hollandia	40	–	316	–	*457*	1	6	–	224	98	4	–	–	87	–	–	1 233
USA	–	–	–	28	*883*	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	911
Oroszország	–	–	–	–	–	130	–	–	–	*524*	–	–	–	–	–	–	654

Megjegyzés: AR = Argentína; AT = Ausztria; BE = Belgium; BR = Brazília; CA = Kanada; CN = Kína; CZ = Cseh Köztársaság; DE = Németország; ES = Spanyolország; FR = Franciaország; HU = Magyarország; IT = Olaszország; SA = Szaúd-Arábia; LU = Luxemburg; NL = Hollandia; PL = Lengyelország; SK = Szlovákia; GB = Nagy-Britannia.

Dőlt betűvel jelölve az adott országba legtöbb nyúlhúst szállító országok.

Forrás: saját szerkesztés, FAOSTAT-adatbázis alapján

Svájcba, Németországba és Olaszországba adták el a legtöbb nyúlhúst. Nemcsak esetükben, hanem néhány más országnál is feltételezhető, hogy az egyik országból vásárolt nyúlhúst egy másikba értékesítik.

Magyarország Oroszországban (80%) és Svájcban (53%) rendelkezik a legnagyobb részesedéssel, de mennyiségben Olaszországba és Németországba adja el a legtöbb nyúlhúst. Olaszország – a növekvő saját előállításból adódóan – a magyaroknak nemcsak szűkülő potenciális piacot, hanem versenytársat is jelent (pl. a német piacon).

A 2011-es külkereskedelmi mérleg alapján Kína (8891 tonna), Magyarország (4461 tonna) és Franciaország (4260 tonna) volt a legnagyobb nettó exportőr (5. táblázat).

5. táblázat
Jelentősebb országok nyúlhús-külkereskedelmi mérlege, 2011

(M. e.: tonna)

Ország	Export-import
Kína	8 891
Magyarország	4 461
Franciaország	4 260
Spanyolország	2 996
Argentína	2 632
Hollandia	179
Cseh Köztársaság	133
Szaud-Arábia	111
Belgium	–63
Ausztria	–208
Málta*	–239
Luxemburg	–257
Görögország	–341
Jemen*	–552
Oroszország*	–654
USA	–744
Olaszország	–1 739
Svájc*	–1 800
Portugália	–1 802
Németország	–4 478

Megjegyzés: * kizárólag importáló országok

Forrás: saját szerkesztés, FAOSTAT-adatbázis alapján

Hazánk mellett Argentína és Szaúd-Arábia is szinte kizárólag kivitelre termelt nyulat. Belgium sajátos árucsere-forgalommal rendelkezett, exportja és importja közel azonos, kb. 6 ezer tonna volt. Svájc, Oroszország, Jemen és Málta pedig szinte kizárólag importáló országok.

Más gazdasági állatfajjal összehasonlítva, Magyarország nyúlhústermelésének termékmérlege egyedi, mivel exportorientált. Gyakorlatilag csak hazai előállítású hízónyulat vágnak, és a felvásárolt nyúl 97-98%-a valamilyen nyúlhústermék formájában elhagyja az országot. A belső felhasználás minimális. Csak a Tetrabbit Kft. értékesít több áruházláncon keresztül vágott nyulat, de a különböző fogyasztást ösztönző programok ellenére ez az összes levágott nyúlnak csak 2-3%-át teszi ki. Tenyészállatot (Hycole hibrid) is csak az egyik vállalat (Tetrabbit Kft.) vásárol külföldről, a másik (Olivia Kft.) magyar nemesítésű nyulakkal termel.

Versenyképesség: biológiai alapok, technológia, takarmányozás Magyarországon

Komparatív előnyöket jobb minőségű, megbízható termékekkel és a fogyasztói igények magasabb szintű kielégítésével lehet elérni (*Szendrő Zs. – Szendrő É., 2008*), melyre Magyarország folyamatosan törekszik. Annak érdekében, hogy hazánk a legmagasabb fogyasztói igényeknek is megfeleljen, a legjobb hústermelő fajtákat használják, miközben különös figyelmet fordítanak az állatjóléti előírások betartására, ezeknek az elvárásoknak megfelelő ketrecekben tartják a korszerűen takarmányozott nyulakat.

A Magyarországon tenyésztett és forgalmazott fajták és hibridek megoszlását a 6. táblázat mutatja. Jelenleg a Hycole francia hibrid és a Kaposvári Egyetemen nemesített Pannon fehér részesedése együtt közel 90%. Ezen belül 2010 és 2012 között a hibrid aránya 59%-ról 40%-ra csökkent,

míg a Pannon fehéré 30%-ról közel 47%-ra nőtt.

Az elmúlt években jelentős beruházások valósultak meg (polccal felszerelt tenyészketrec vagy csoportos tartásnak megfelelő, esetleg polcokkal is felszerelt hizlaló ketrec, kisebb egyedsűrűség, nagyobb mozgástér, környezetgazdagítás stb.). Ezek elsődleges célja a svájci és a német állatjóléti és fogyasztói elvárásoknak való megfelelés. Hasonló célt szolgált néhány alternatív nyúltartási technológia kialakítása is, például a mélyalmon nevelt Relax rabbit.

A fejlesztéseket a kutatás segítette, a vezető nyúltenyésztő cégekkel közösen több K+F+I projekt fejeződött be, illetve valósult meg. Ilyen a komputertomográfia (CT) segítségével a nyulak hústermelését javító szelekciós munka, az állatjólétet szolgáló tartási kísérletek, a hormonok és a gyógyszeres kezelések kiváltására kidolgozott alternatív módszerek. Ezeknek a kísérleteknek a célja a termékek minőségének javítása és az élelmiszer-biztonság növelése, amelyeknek a legfontosabb piacainkon komoly szerepük van, így komparatív előnyre lehet szert tenni.

6. táblázat
A magyar vágónyúltermelésben szerepet játszó fajták és hibridek %-os megoszlása 2010 és 2013 között

Fajták és hibridek	2010	2011	2012	2013
Hycole	59	55	48	40
Pannon fehér	30	34	44	47
Debreceni fehér	5	7	4	3
Hyla	3	2	2	1
Zika	1	1	2	9
Hyplus	2	1	0	0
Összesen	100	100	100	100

Forrás: Juráskó, 2014

Más gazdasági állatfajokhoz hasonlóan a házinyúlnál is a takarmány a legnagyobb költségtényező, az összes költség kb. 70%-át teszi ki (*Maertens, 2009; Juráskó, 2014*). Ezen a területen lehetne a legnagyobb költségcsökkenést elérni, ugyanakkor a takarmányárak jelentős ingadozása, hosszabb távon folyamatos emelkedése juttatja egyre nehezebb helyzetbe a tenyésztőket. A nagy telepeken a nyulak kizárólag granulált nyúltápot kapnak, szénát nem etetnek. A réti szénának általában kisebb a táplálóanyag-tartalma, mint a granulált takarmányé, ezért a termelés akár csökkenhet is. Ezt példázzák egy nemrég befejezett, publikált kísérlet eredményei is (*Szendrő K. et al., 2014*). Gondot okoz a ketrecbe behúzott és ott a vizelettől és bélsártól elszennyeződött szálastakarmány, illetve a trágyacsatornába hulló, a trágyakihúzó rendszer működését akadályozó maradvány. A fentiek miatt a szénakiegészítés, mint a takarmányozási költségek csökkentésének egyik lehetősége, csak kisebb vagy alternatív megoldásokat alkalmazó telepeken lehet reális megoldás. A tápokban felhasznált takarmány ára olcsóbb alapanyagok és melléktermékek bekeverésével csökkenthető. A vállalatok közötti árverseny miatt ezt a lehetőséget minden takarmánykeverő igyekszik kihasználni, ezért ezen a területen már csak korlátozott tartalékok vannak.

A gazdaságosság szempontjából a genotípus megválasztása is fontos. Jelenleg a Pannon fehér és a Hycole hibrid a két legelterjedtebb fajta (*Juráskó, 2014*). A hibridek jobb termelési eredményt érnek el, főként szaporaságban, mint a fajtatiszta állományok. Ugyanakkor minden évben meg kell venni a hibrid szülőpár anyát, vagyis évi 120%-os pótlással kell számolni. A fajtatiszta nyulakat viszont csak egyszer kell megvásárolni, utána saját szaporulatból állíthatják elő a tenyészutánpótlást, ami lényegesen olcsóbb, mint a tenyésznyúl vásárlása. Figyelembe kell venni, hogy minden egyes vásárlás, új nyúl telepre kerülése esetén megnő valamilyen betegség behurcolásának az esélye, saját tenyészpótlás esetén viszont minimális ez a kockázat.

A köztudatban a Pannon fehér fajta neve terjedt el, ugyanakkor a Kaposvári Egyetemen a Pannon Tenyésztési Program keretében már három vonalat nemesítenek; a Pannon fehér mellett egy anyai vonalat (Pannon Ka) és egy befejező apai vonalat (Pannon nagytestű). A három állomány felhasználásával a keresztezésben rejlő előny, a heterózis, valamint a befejező nagytestű vonal jó súlygyarapodása és hústermelése is hasznosítható, vagyis a külföldi hibridhez képest nem olyan nagy a különbség, mint amekkora egy fajtatiszta állomány esetében lenne. A kaposvári nemesítési program sajátossága a CT-adatokra alapozott, a hústermelés számottevő javulását eredményező szelekció. Ezen előnyök realizálása érdekében az Olivia Kft. idén új beruházásként elkezdte a tenyésztő-nemesítő telepének kialakítását.

Elvileg vonzó lehet valamilyen alternatív tartási forma választása, mert az ilyen körülmények között előállított nyúlhúsért magasabb árat lehet kapni. Ez azonban csak akkor igaz, ha a vágóhíd, ahova a vágónyulakat szállítják, hosszú távú garanciát nyújt a magasabb felvásárlási árra. Az alternatív tartás ugyanis akár lényegesen is drágább lehet, mint a hagyományos intenzív tartás. A ketrecek általában nagyobbak, esetleg polcot is szerelnek bele, a telepítési sűrűség kisebb, egy fülkében több nyúl van együtt, az állatok ellátása munkaigényesebb, ugyanakkor az agresszió miatti sérülések előfordulása vagy betegség fellépésének kockázata is nagyobb. Különösen igaz ez, ha takarmányozásnál is alternatív megoldásokat választanak, az engedélyezett gyógyszeres kezelés helyett kevésbé hatékony alternatív módszereket alkalmaznak. Sok esetben kicsi a nyúltenyésztő mozgási lehetősége, a magasabb áron értékesített nyulat ugyanis általában a vágóhíd tulajdonosi körébe tartozó személyek, cégek maguk állítják elő. Ugyanakkor bármilyen fajtával, technológiával vagy takarmányozással dolgozik is a tenyésztő, a termelés gazdaságossága részben vagy döntően tőle is függ.

A hazai szakemberek az elmúlt évtizedekben folyamatosan figyelték, szakmai utak keretében vizsgálták, hogy milyen újítások és fejlesztések történtek elsősorban a francia és az olasz nyúltelepeken. Ezeket a tapasztalatokat igyekeztek hasznosítani, az új módszereket bevezetni. A magyar nyúltenyésztést sok szál fűzi az élenjáró országokhoz. Több hibridet hoztak be, ma a francia Hycole a legelterjedtebb. Több mint egy évtizede megszűnt a magyar ketrecgyártás, a legtöbb telepen az olasz Meneghin cég ketrecében termelnek a nyulak. Takarmánygyártásban is több külföldi multinacionális vállalkozás található.

KÖVETKEZTETÉSEK

Kína az 1960-as évektől 2005-ig tízévenként megduplázta termelését, és a mennyiségi növekedés azóta is töretlen. A megtermelt mennyiség döntő részét belföldön fogyasztják, de az ország exportban is világelső. Az alacsony ár és a gyors reagálás a piaci változásokra egyértelmű versenyelőnyt biztosít, korlátot elsősorban az jelent, hogy csak – sok országban kevésbé kedvelt – fagyasztott nyúlhússal tudnak Európában megjelenni.

Európa termelése várhatóan a jövőben tovább csökken, aminek egyrészt a hagyományos kisüzemek megszűnése, másrészt a különböző, elsősorban állatjóléti szabályozások, illetve azok következtében kialakuló magasabb termelői és nyúlhúsár az oka.

Magyarország nyúlhústermelése az 1991. évi csúcs után negyedére csökkent, majd stabilizálódott, az utóbbi években pedig már évi 5-10%-os a növekedés. Ma a vágónyúl 97-98%-át nagyüzemekben állítják elő. Mivel a legszigorúbb állatjóléti elvárásoknak is megfelelő tartástechnológia jellemző, a vevők által igényelt alternatív tartásforma is megtalálható, ezért ez a versenyelőny a svájci és német piacon folyamatosan kihasználható. Emellett az orosz piac

is növekvő mennyiségű magyar nyúlhúst vesz fel. Jelenleg is több nyulat lehetne exportálni, mint amennyit a folyamatos termelés- és termékfejlesztés eredményeként Magyarország megtermel. Az előállított termék több mint 95%-a várhatóan a jövőben is exportra kerül. Mivel ugyanazon a piacokon értékesül a magyar nyúlhús, mint versenytársainké, a hazai nyúlágazat csak akkor lehet eredményes, ha innovatív és a gazdaságosságban is megállja a helyét, jó minőségű és versenyképes áruval jelenik meg a piacon. Az elmúlt években végrehajtott fejlesztések és a folyamatos innováció eredményeként a magyar nyúltenyésztés versenyképes.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) FAOSTAT adatbázis (2011, 2012). [Online.] http://faostat.fao.org – (2) Juráskó R. (2014): *A magyar nyúltenyésztés helyzete 2013-ban*. 26. Nyúltenyésztési Tudományos Nap, Kaposvár, 3-9. pp. – (3) Maertens, L. (2009) *Possibilities to reduce the feed conversion ratio in rabbit production*. Giornate di Coniglicoltura ASIC. Forli, Italy, 1-10. pp. – (4) Nagy G. (2012): *Tömegek menekülnek a nyomor elől Dél-Európából*. [Online.] http://hvg.hu/gazdasag/20120731_Eurovalsag_deli_periferia_leszakadas – (5) Qin, Y. (2012): *Establishment and operation of china's rabbit production cooperatives*. In Proc. 10th World Rabbit Congress, Egypt, Sharm El-Sheikh, 815-819. pp. – (6) Szendrő K. – Szendrő Zs. (2010): Kínában jártunk. *Baromfiágazat,* 10 (2) 75-80. pp. – (7) Szendrő K. – Szendrő Zs. (2012): *Trade balance of Hungarian rabbit meat*. In Proc. 10th World Rabbit Congress, Egypt, Sharm El-Sheikh, 749-753. pp. – (8) Szendrő K. – Szendrő Zs. – Matics Zs. – Dalle Zotte, A. – Odermatt, M. – Radnai I. – Gerencsér Zs. (2015): Effect of genotype, housing system and feeding method on productive traits and ear lesions of growing rabbits. *Livestock Science*, 174. 105-112. pp. – (9) Szendrő Zs. – Szendrő É. (2008): *Hungarian rabbit meat export in the aspect of the world market*. In Proc. 9th World Rabbit Congress, Verona, Italy, 1619-1623. pp. – (10) Szendrő Zs. – Matics Zs. – Gerencsér Zs. – Radnai I. (2010): *Nyúltenyésztés*. Kaposvári Egyetem, 100 p. [Online.] http://www.tankonyv-tar.hu/hu/tartalom/tamop425/0059_nyultenyesztes/adatok.html – (11) Wu, L. – Gu, R. – Li, X. (2012): *The international competitiveness of china's rabbit meat industry*. In Proc. 10th World Rabbit Congress, Egypt, Sharm El-Sheikh, 761-764. pp. – (12) Yan, Y. K. – Li, S. D. – Zhang, P. (2012): *Transforming the backyard farming unit to the industrial production unit: the "Kangda model"*. In Proc. 10th World Rabbit Congress, Egypt, Sharm El-Sheikh, 767-770. pp.

Summary

EXAMINATION OF FACTORS AFFECTING THE EFFICIENCY AND THE CAPABILITY OF INNOVATION ACTIVITIES IN THE PIG BREEDING SECTOR IN HUNGARY

By: Csörnyei, Zoltán

Keywords: pig breeding, efficiency, innovation, potential for improvement, support.

There have been continuously worsening trends in the Hungarian pig breeding sector in recent years. With regard to the growth of the sector and halting these depressive processes it should be clearly known what potential for efficiency improvements and development exists in this sector. Most of the indicators are qualitative or at least hard to measure. However there are several factors of potential in the FADN AKI database that are acknowledged worldwide, for example the age of the farmers, the level of their agricultural skills, the farm size and the accessibility to several forms of support. These factors influence the effectiveness of production, the improvements, the willingness and the capability for innovating in the pig breeding sector in Hungary. The age and the skills of the farmers are even more important factors for private farms than for the enterprises, while the size of the farm is strongly connected with labour efficiency. The age and the skills of the farmers are also very important factors in relation to the other kinds of participants in the field of agriculture. These three elements can play an important role in the decision making processes for improving the sector. As farmers become younger, with the improvement of their skills, with the emergence of farms large enough to support farmers and their families, and with providing suitable areas of land to the pig breeders to produce fodder, the efficiency of the sector can be improved.

RABBIT MEAT PRODUCTION AND FOREIGN TRADE GLOBALLY AND IN HUNGARY

By: Szendrő, Katalin

Keywords: rabbit meat, World, Hungary, production, foreign trade.

Global rabbit meat production continues to increase, mainly due to the growth in Chinese production. The reduced production in Europe is a result of the closure of small farms and the rising costs and prices caused by, for example, strict animal welfare standards. Rabbit meat production in Hungary fell significantly after the change in political system and stagnated with fluctuations in the past decade, but in recent years there has been an upward trend. In 2012, Hungary was ranked 14th among rabbit meat producing countries (6,496 tonnes/year), which was 0.5% of the total world production. Since domestic rabbit meat consumption ratio was low, with 96-97% of the slaughtered rabbits being sold to international markets, only China, France and Belgium were ahead Hungary in terms of rabbit meat exports. With no imports, Hungary's trade balance is exceptional; it claimed second place as a net exporter in 2012. In 2011, Hungarian rabbit meat was exported mainly to Germany (25.3%), Italy (24.0%) and Switzerland (21.4%), while the Russian Federation significantly increased its import demands. The share of Hungarian rabbit meat imports in the Russian Federation was 80%, but it was above 50% in Switzerland, too. Besides stimulating domestic consumption via national marketing, Hungarian rabbit meat production and

trade could be facilitated by retaining their positions in existing markets and by expanding exports to those countries where further potential can be exploited. For the Swiss market, adoption of a housing system that meets local animal welfare expectations is the most important priority, whereas German customers prefer alternative rearing methods, while the Russians are concerned only with good quality rabbit meat products.

WESTERN EUROPEAN MODELS AND THE POSSIBILITY OF ADAPTING A STRUCTURE BASED FARM REGULATION IN HUNGARY

By: Orlovits, Zsolt – Kovács, László

Keywords: agricultural farm as a production and a legal unit, establishment and transferring the dispositional authority of the farm.

The legal definition of agricultural business combines all the resources of production into one legal unit, an aggregation of property (*universitas rerum*). In the present time in Hungary, however, this is not the case. Land trade is exclusively based on plot trade, therefore the inventory of the business and transactions (purchase, rent of business) that are based upon that inventory do not refer to the whole of the agricultural business.

Regulation of business can significantly enhance the transparency of business forms. In a regulation system every agricultural enterprise has its farm or farms registered to that particular enterprise, but one farm cannot be assigned to more than one enterprise (principle of farm sameness). Supplemented by certain other criteria of farm establishment (e.g. professional certification, local residency), this type of regulation is effective in restraining speculative transactions (during purchase, rent and inheritance of land, farm buildings and equipment) and disintegration of viable farms.

The creation of a new farm regulation enables the legislator to remove some of the burdens of the multifunctional, complex law on the land market, because that is burdened with many potential interpretations at its present form. Since the Civil Code, as a principle, treats all sectors in an equal manner, the new farm regulation should directly refer to certain areas of civil law as well. For the case of dividing an agricultural business, specific measures are needed in family law (dissolution of matrimonial property) as well as in inheritance law. Given a farm-based regulation (a farm is considered a unit), the credit standing of an agricultural business rises because for mortgage loans, the total trade value of the whole business is calculated as a backing.

EFFECTS AND CONFLICTS OF COMMUNITY AGRARIAN LANDSCAPE PROTECTION MEASURES AMONG FARMERS AND KURGANS IN BÉKÉS COUNTY

By: Rákóczi, Attila – Barczi, Attila

Keywords: national value, cross-compliance, conflict of landscape protection, rural sociology.

Cumanian mounds are landscape elements of overriding importance, a great number of which are located in Hungary, mainly in the Great Hungarian Plain. The oldest mounds may even be 6,000 years old. These man-made mounds are valuable – among other reasons –because of their archaeological, cultural, historical, botanical, landscape and pedological significance. They have decreased significantly in number in recent decades